

Predgovor

Muzejsko se izdavaštvo kao vrlo vitalan i važan segment muzejskoga rada iz godine u godinu potvrđuje iznimnom kvalitetom sadržaja i raznolikostima tema, dizajniranim i prepoznatljivim izgledom, ali i unikatnošću s obzirom na male naklade. To potvrđuju i najnovije muzejske publikacije objavljene od listopada 2007. do listopada 2008. godine, pristigle u MDC radi izlaganja na *27. izložbi izdavačke djelatnosti hrvatskih muzeja i galerija*.

Svi brojevi pokazatelji, koje pratimo od prve izložbe 1982. godine, u stalnom su porastu. Ove se godine, naime, odazvalo čak 116 muzeja iz 65 gradova i mjesta iz Hrvatske, sa 637 naslova tiskanih i 9 elektroničkih publikacija, 218 muzejskih plakata, 8 DVD-ova, brojnim razglednicama, raznim vrstama kalendara i drugom suvenirsko-promidžbenom ponudom.

Njihovu sadržajnu kvalitetu "kao vrhunskih znanstvenih djela te vrsnih izdavačkih pothvata objavljenih na hrvatskome jeziku" potvrđuju i brojne nagrade, među kojima je svakako jedna od najprestižnijih nagrada *Josip Juraj Strossmayer*, koju su 1989. godine ustanovili Zagrebački velesajam i Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

Ove je godine povelju za najuspješniji izdavački pothvat s područja društvenih znanosti u 2007. godini dobilo djelo kustosa Spomen-područja Jasenovac Jelke Smreke i Đorđa Mihovilovića *Poimenični popis žrtava koncentracijskog logora Jasenovac 1941.-1945*. U knjizi su objavljeni rezultati njihova istraživačkog rada na utvrđivanju imena i broja žrtava, zaključno s 31. kolovoza 2007. U knjizi su na 1.888 stranica imenom i prezimenom popisane 72.193 žrtve ustaškoga koncentracijskog logora Jasenovac, s pripadajućim biografskim podacima, kao i podacima o njihovom stradanju. Objavljeni popis nije konačan ni potpun, podaci se i dalje prikupljaju i obrađuju u računalnoj bazi podataka koja je dostupna u stalnom postavu Memorijalnog muzeja Spomen-područja Jasenovac.

Ta je najnovija nagrada povod da se prisjetimo i prethodnih muzeja dobitnika nagrade *Josip Juraj Strossmayer* te istaknemo znanstvenu vrijednost muzejskih publikacija koje objavljuju rezultate često višegodišnjih istraživačkih nastojanja muzejskih stručnjaka na građi muzejskih fundusa. U 2006. godini među dobitnicima nagrade za najuspješnije znanstveno djelo izdano u 2005. godini s područja prirodnih znanosti bila je knjiga dr. sc. Josipa Balabanića *Ljudevit Farkaš Vukotinović* nakladnika Školske knjige i Hrvatskoga prirodoslovnoga muzeja. Povelju *Josip Juraj Strossmayer* za najuspješniji izdavački pothvat objavljen u 2003. godini s područja prirodnih znanosti dobila je knjiga Prirodoslovnoga muzeja Rijeka, koja na sustavan

način obrađuje geološku i paleontološku problematiku otoka Krka objavljena pod naslovom *Fosilna fauna otoka Krka – Atlas* urednice Koraljke Klepač. Nagradu za najuspješnije znanstveno djelo iz humanističkih znanosti izdano u 2002. godini dobila je knjiga *Reljef kralja Petra Krešimira IV* prof. dr. sc. Igora Fiskovića, u izdanju Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika, Split, koji je objavio i katalog izložbe *Hrvati i Karolinzi* skupine renomiranih autora, koji je 2001. godine također nagrađen kao najuspješnije znanstveno djelo s područja humanističkih znanosti na hrvatskom jeziku. Povelju za najuspješniji izdavački pothvat s područja društvenih znanosti u 2001. godini dobilo je djelo *Statut općine pulske*, u izdanju Povijesnoga muzeja Istre, Pula. To je djelo iznimno vrijedan prinos objelodanjivanju građe za pravnu povijest srednjovjekovne Istre. Tekst Statuta je, prema latinskom izvorniku koji se čuva u Državnom arhivu u Pazinu, za objavljivanje priredio i na hrvatski jezik preveo Mate Križman.

Takvim slijedom nagrada muzeji se afirmiraju i kao snažni promotori znanstvene misli iako nisu registrirani kao znanstvene ustanove.

No vjerujemo da time nije zaključen popis muzejskih publikacija koje zauzimaju ravnopravno mjesto uz izdanja znanstvenih ustanova ili pak specijaliziranih nakladnika za pojedina znanstvena područja. Stoga ćemo iz recentnoga muzejskog korpusa skrenuti pozornost na neke naslove koji će zasigurno pronaći svoje čitatelje ne samo u akademskim i znanstvenim krugovima, među stručnjacima i istraživačima, već i među studentima, đacima i učiteljima, novinarima i svim ostalim ljubiteljima kulturne, tehničke i prirodne baštine.

Izdvojiti ćemo i neke nove naslove iz korpusa specifičnih muzejskih publikacija – muzejskih vodiča kroz stalne postavbe, kataloga muzejskih zbirki ili stalnih postava, muzejskih monografija, kataloga povremenih izložaba, zbornika stručnih i znanstvenih skupova, stručne i znanstvene periodike te edukativnih izdanja za djecu i mlade.

Među 17 novih vodiča kroz stalne muzejske postavbe ili muzejske zbirke nalaze se i najnovija izdanja Tiflološkoga muzeja u Zagrebu, koji je početkom 2008. godine svečano otvorio novi stalni postav uz 55. obljetnicu osnutka. Svoj novi postav, koji je potpuno prilagođen invalidnim osobama, Muzej je popratio i vodičem pisanim Braillovim pismom te katalogom stalnog postava, pisanim uvećanim tiskom. Arheološki muzej Naron, postavljen na arheološkom lokalitetu u Vidu, mjestu u neposrednoj blizini Metkovića, svoj nagradama okrunjeni novi muzejski postav predstavio je u vodiču objavljenome na hrvatskome, engleskome i njemačkom jeziku. Tehnički muzej u Zagrebu obnovio je stalni postav

Demonstracijskog kabineta Nikole Tesle u povodu obilježavanja godine Nikole Tesle 2006. godine i popratio ga vodičem kroz stalni postav kabineta, za koji je tekst napisao viši kustos i voditelj zbirke Renato Filipin. Gradski muzej Bjelovar pokrenuo je biblioteku Vodiči kroz muzejske zbirke i započeo ju predstavljanjem vrlo atraktivne Zbirke poštanskih karata u knjizi Silvije Sitta *Svijet starih razglednica*. Muzej Međimurja u Čakovcu na interaktivnom je CD-ROM-u zvukom, slikom, tekstom i videozapisima popratio stalnu izložbu Etnografskog odjela *Međimurje kroz godinu* autorice Smiljane Petr-Marčec, a u svojoj je ediciji džepnih vodiča objavio *Vodič stalnim postavom Likovne galerije* autorice Erike Nađ-Jerković, obilježivši time 40. obljetnicu otvorenja Galerije.

Među desetak novih kataloga muzejskih zbirki ili stalnog postava nalaze se izdanja Arheološkoga muzej Split, koji je objavio katalog Grčko-helenističke zbirke u stalnom postavu autora Branka Kirigina, te drugi dio Zbirke rimskoga carskog novca Maje Bonačić Mandinić. Uz 10. obljetnicu donacije Ivana Lackovića Croate, Galerija Stari grad u Đurđevcu objavila je katalog stalnog postava; Muzej grada Rijeke na izložbi i popratnom katalogu zbirke opisao je građu svetišta Majke Božje Trsatske iz muzejskog fundusa te time tu knjigu pridružio nizu knjiga sa sustavno istraženim i obrađenim gradskim temama; Muzej Marton u Samoboru inozemnoj je publici predstavio Zbirku europskoga porculana katalogom zbirke izložene u Hrvatskoj ambasadi u Londonu 2008. godine.

No među katalogizima muzejskih zbirki objavljenih tijekom 2008. godine svakako iznimno mjesto zauzima *Volumen* – katalog zbirke i kronologija izložbi od 1955. do 2006. godine Muzeja suvremene umjetnosti u Zagrebu. Na 700-tinjak bogato ilustriranih stranica prvi put u svojem 54-godišnjem radu Muzej je omogućio cjelovit uvid u muzejski fondus koji obuhvaća 4354 djela, navedenih abecednim popisom zastupljenih hrvatskih i stranih umjetnika.

Svoje reprezentativne muzejske monografije kojima je osnovna tema muzej, njegova prošlost, sadašnjost i vizije budućega razvoja objavilo je nekoliko muzeja, a u njihovom stvaranju sudjelovala je cijela stručna ekipa muzeja, istražujući muzejske, dokumentacijske, arhivske i knjižnične fondove.

Promocijom monografije *Stoljeće Muzeja grada Zagreba 1907.-2007.*, uz svečano otkrivanje biste Franje Buntaka, dugogodišnjeg ravnatelja Muzeja grada Zagreba u siječnju 2008., završen je bogat program obilježavanja stote obljetnice Muzeja grada Zagreba. Dvor Trakošćan je krajem 2007. objavio trojezičnu reprezentativnu monografiju *Trakošćan, burg-*

muzej, u kojoj je grupa autora dala povijesni pregled Trakošćana, opis stalnoga muzejskog postava te okolice dvorca i perivoja. Spomen-područje Jasenovac objavilo je reprezentativne monografije o memorijalnome muzeju i njegovu novome stalnom postavu.

Kao rezultat stručnoga i znanstvenog rada muzejskih stručnjaka na muzejskoj građi te na dostupnim izvorima objavljeni su i vrijedni doprinosi različitog spektra tema lokalnoga ili nacionalnog značaja.

Muzejska savjetnica Neda Staklarević, voditeljica Zbirke prometne tehnike Tehničkog muzeja, u monografiji *Dolazak prvog automobila u Zagreb* predočila je povijesni razvoj automobila u svijetu i u Hrvatskoj, s naglaskom na gradu Zagrebu. Knjiga *Pregled povijesti pošte, brzjava i telefona u Hrvatskoj* kustosa HT muzeja Nedjeljka Nižića objavljena je kao rezultat autorova dugogodišnjega istraživačkog rada te prvi put na jednome mjestu okuplja i dokumentira velik broj podataka o otvaranju pošta i počecima uključivanja u promet brzjava i telefona za sva mjesta u Hrvatskoj. Ornitološka zbirka u Metkoviću objavila je prva dva bogato ilustrirana popisa ptica delte Neretve, obuhvativši za sada ptice stanarice i gnjezdarice, s ciljem popularizacije promatranja ptica te proširenja kruga ljubitelja ptica i prirode. Gradski muzej Senj suizdavač je monografije o etnografskoj baštini stanovnika Krivoga Puta; Muzej grada Šibenika objavio je *Crtice o starinama Šibenika i okolice* Ive Šprljana; Marija Ivetić iz Muzeja grada Pazina autorica je reprezentativnog pregleda *Drveni retabli oltara od 17. do kraja 19. stoljeća iz crkava središnje Istre*, a Mirela Duvnjak monografije o župnoj crkvi sv. Petra Apostola u Kaštel Novome, u izdanju Muzeja grada Kaštela.

Svojim su zaslužnim zavičajnicima monografije posvetili Gradski muzej Karlovac (Jakovu Šašelu, oružaru i graveru, spisatelju i samoukom slikaru), Gradski muzej Sisak (Fabijanu Kovaču, kroničaru grada Siska i gradskom ugledniku), Muzej hrvatskih arheoloških spomenika (fra Aloysiusu (Luji) Maruni, 1857.-1939., utemeljitelju hrvatske nacionalne arheologije).

Reprezentativne pak likovne monografije u izdanju muzeja dobili su likovni umjetnici Ante Bakter (Muzej grada Iloka), Željko Subić (Gradski muzej Nova Gradiška); Rajko Radovanović (Novigrad, Muzej-Museo Lapidarium), Vilim Muha (Petrinja, PUO Hrvatski dom), Maja S. Franković (Rijeka, Muzej moderne i suvremene umjetnosti), Tome Serafimovski (Zagreb, Gliptoteka HAZU).

Kvalitetnim tekstovima i reprodukcijama u boji tom se korpusu mogu pridružiti i katalogi retrospektivnih izložaba Lovre Artukovića, Slave Raškaj i Ota Reisingera u Galeriji Klovićevi dvori, retrospektiva Vlade Marteka u zagrebačkoj Modernoj galeriji, Božene Štih Balen u

Muzeju za umjetnost i obrt, Matka Trebotića u Galeriji Emanuela Vidovića Split, Toše Dabca u novigradskome Muzeju Lapidarium i dr.

U cjelokupnomu nakladničkom korpusu i ove su godine najzastupljeniji katalogi povremenih izložaba. Svoje su arheološke izložbe katalogizirali arheološki muzeji u Zagrebu, Puli, Splitu, Dubrovniku i Zadru, ali i manji kompleksni muzeji koji su provodili arheološka istraživanja (Virovitica, Požega, Poreč, Gospić). Etnografska baština također je dokumentirana katalogizirano koji donose rezultate terenskih istraživanja i zapise kazivača. Kulturno-povijesne i povijesne izložbe, iako malobrojnije nego likovne, ipak još uvijek najviše privlače pozornost šire publike.

Zavičajni muzej Biograd na Moru obilježio je izložbom i katalogom stogodišnjicu Gradske glazbe Biograd; Muzej Đakovštine predstavio je stare đakovačke memorandume izložbom i katalogom Borislava Bijelića; Velimir Urlić iz Gradskoga muzeja Makarska opisao je početke turizma u Makarskoj i Primorju do 1940. godine; Muzej Slavonije na izložbi *S druge strane ogledala* predstavio je doniranu građu Osječana; Muzej grada Rijeke dao je kronološki prikaz reklama i reklamiranja u Rijeci od 1890. do 1940. godine te predstavio industrijsku baštinu Tvornice papira Rijeka; Gradski muzej Sisak dao je pregled povijesti tiskarstva u Sisku od 1869. do 1940.; Muzej grada Zagreba u izložbenom ciklusu *Zagrebački obrti* priredio je izložbu *Žuži Jelinek - ambasador mode*, kojom je obradio povijest jednoga od najpoznatijih zagrebačkih modnih salona što ga je četiri desetljeća vodila krojačica i modna stilistica Žuži Jelinek.

Muzej grada Šibenika predstavio je Šibenik u Kandijskom ratu 1645. - 1669., a Hrvatski povijesni muzej tijekom cijele 2008. godine privlači brojnu publiku svojom izložbom *EL Shatt: zbijeg iz Hrvatske u pustinju Sinaja, Egipat (1944.-1946.)*, koja je dobila nagradu Hrvatskoga muzejskog društva za izložbeni projekt 2007. godine, a popratni katalog počasnu diplomu ZGRAF-a 2008.g.

Među najbrojnijima likovnim izložbama koje su redovito popraćene bogato ilustriranim katalogizirano svojom se kvalitetom izdvajaju katalogi umjetničkih muzeja i galerija te muzeja s aktivnijom likovnom djelatnošću. Među njima je i katalog Umjetničke galerije u Dubrovniku, kojim je popraćena izložba triju reprezentativnih Picassovih grafičkih serija (*Suite Vollard*, 1930.-1937., *La Tauromaquia*, 1957. i *Suite 156*, 1968.-1972.).

Muzeji su često pokretači različitih kulturnih, ali i stručno-znanstvenih inicijativa i programa na nacionalnoj ili na međunarodnoj razini.

Muzejski dokumentacijski centar pokrenuo je ideju osnivanja nacionalnoga muzeja književnosti priredivši međunarodni simpozij *Muzej(i) (i) književnost(i)* (26. i 27. listopada 2006., Muzej "Mimara") i objavivši radove 43 sudionika u zborniku "Muzeologija" br. 43/44. Muzeji Hrvatskoga zagorja bili su uključeni u projekt *Craftattact*, koji sufinancira Europska unija u sklopu Programa za susjedstvo Slovenija-Mađarska-Hrvatska sudjelovanjem i održavanjem konferencije te objavljivanjem popratnog zbornika radova o tradicijskim obrtima kao izazovima za kulturni turizam. Zavičajni muzej Poreštine priredio je zbornik radova s 1. porečkog susreta arheologa (Poreč, 29. rujna 2006.), a Muzej grada Umaga izdao je zbornik radova s međunarodnoga stručnoga skupa *Živi muzej - eksperimentalna arheologija*. Hrvatsko muzejsko društvo objavilo je zbornik radova sudionika 4. skupa muzejskih pedagoga Hrvatske s međunarodnim sudjelovanjem u Kninu od 11. do 14. listopada 2006. godine pod nazivom *Muzej - različitost - interakcija*. Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU svoje je tradicionalne Krležine dane u Osijeku, održane s temom *Vrijeme i prostor u hrvatskoj dramskoj književnosti i kazalištu*, popratio, kao i prijašnjih godina, zbornikom radova.

Korpus muzejske periodike obogaćen je s 20 novih svezaka. Među njima su godišnjaci zavičajnih muzeja - *Glas Gradskog muzeja Karlovac*, sv. 7. (2008.), *Podravski zbornik Muzeja grada Koprivnice*, sv. 33. (2007.), *Godišnjak grada Korčule* Gradskoga muzej Korčula, sv. 12. (2007.), *Godišnjak Gradskog muzeja Sisak*, sv. 7. (2007.), *Baština: časopis Gradskog muzeja Virovitica*, br. 2 (2008.) te najnoviji svesci časopisa specijalnih muzeja - *Anali Galerije Antuna Augustinčića*, sv. 26. (2006.), *Histria Archaeologica: časopis Arheološkog muzeja Istre*, sv. 36. (2005.), *Ethnologica dalmatica* Etnografskoga muzej Split, sv. 16; *Asseria* Arheološkoga muzeja i Muzeja antičkoga stakla u Zadru, sv. 5. (u tiskanome i elektroničkom obliku); *Starohrvatska prosvjeta* Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika Split, sv. 34. (2007.); *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, sv. 40. (2007.); *Etnološka istraživanja* Etnografskoga muzeja Zagreb, sv. 12./13. (2007.-2008.); *Natura Croatica: časopis Hrvatskoga prirodoslovnog muzeja*, god. 17., br. 1, 2 (2008.); *Anali za povijest odgoja* Hrvatskoga školskoga muzeja, sv. 6. (2007.), *Informatica Museologica* Muzejskoga dokumentacijskoga centra, 37, 1/4 (2006.), 38, 1/2 (2007.) te obljetnički, 100. svezak *Vjesnika za arheologiju i povijest dalmatinsku* Arheološkoga muzeja Split. Godišnja *Izvešća hrvatskih i zagrebačkih muzeja za 2006. godinu* objavljena su u elektroničkom obliku, na CD-ROM-u te na mrežnim stranicama MDC-a.

Nastojanja da se svojim fondovima približe što većem broju djece i mladih te da ih svojim aktivnostima odgajaju kao svoju stalnu publiku, odražavaju se na pojačanoj izdavačkoj proizvodnji publikacija za djecu. Objavljena su dva vrlo atraktivna muzejska vodiča za djecu – jedan kroz Etnografski muzej u Splitu Vedrane Premuž-Đipalo, a drugi kroz Hrvatski školski muzeja Elizabete Serdar, koji je popraćen i *Pitalicama iz Hrvatskoga školskog muzeja* Branke Ujaković. Slikovnice su za popularizaciju svojih fondova izabrali Muzej evolucije i nalazište pračovjeka "Hušnjakovo" (Pajo Kanižaj, *Prakrapinci i prapišpilinci*), Hrvatski prirodoslovni muzej (Damir Lacković, *Kapljica i kamen*) i Hrvatski muzej naivne umjetnosti (Salih Isaac, *Vjedro na izvoru*), a Galerija Klovićevi dvori priredila je muzejsko-edukativnu pitalicu na CD-ROM-u uz izložbu *Dalmatinska zagora*.

Katalog koji prati izložbu sadržava cjelovit popis ovogodišnjega iznimno bogatoga nakladničkog stvaralaštva. Publikacije su, zajedno s muzejskim plakatima, DVD-ovima i ostalom građom, popisane u katalogu abecednim sljedom gradova i muzeja.

Snježana Radovanlija Mileusnić